

DAYKA GÁBOR LATIN VERSEI TÓTH LÁSZLÓ FORDÍTÁSÁBAN

A XVIII. század végének latin költészetéről elég keveset tudunk. Kazinczy még erősen érdeklődött kortársainak — s ami ezzel majdnem egyet jelent — levelező partnereinek deák költeményei iránt: gondolok itt elsősorban Kézy Mózes és Sipos Pál verseire. A romantika korában azonban nagy költőink körében feledésbe merült a latin verselés gyakorlata, Vörösmarty latin zsengéiről még tudunk, Arany már eltépte a sajátjait, fiatalabb kortársa pedig, Szepesi Imre, e „poeta minor” itthon már nem is talált kiadót latin költeményeinek kötetére.¹

Érthető tehát, hogy Kazinczy mintaadóknak szánt Dayka-kiadásába a föltaalált latin verseket is beiktatta, az is érthető viszont — ha kevésbé örvendetes is — hogy Toldy 1833-ban, Gyulai 1878-ban, majd Abafi 1880-ban kihagyta őket.² Dayka életművének feldolgozó mai napig pár szóban siklottak át e hét vers fölött, melyek közül egy ráadásul csak fordítás: Ferenc király koronázására írott és külön kinyomtatott versét tette át Dayka latinra.

Kazinczy kiadásának sorrendje csak félig időrendi: az első három helyre kiemelte a Ferenchez, Verhovác Miksához (püspök) és Dobronyai Miklóshoz (kanonok) írott verseket, a rangnak megfelelő sorrendben, csak a rákövetkező négy versnél érvényesítette az időrendet. A keletkezés sorrendjében első a „Phyllis” című eidyllion (1784), második a kassai Salamon Norberthez írott vers (1786), harmadik a Verhovác püspököt (1788), negyedik a Dobronyai kanonokot (1791), ötödik a királyt (1792) ünneplő vers, majd az 1795-ös Prologus és az 1796-os Descriptio veris következnek. (Megjegyzendő: az utolsót Kazinczy csonkán találta meg a fiatalon elhalt költő iratai között, s Hannulik János Krizosztomot, a nagykarolyi piarista poétát kérte meg kiegészítésére; mint Cserey Farkasnak írja: „Nem volt volna éppen lehetetlen nékem is kipótlanom a’ vers hízakjait; de én vagy bátor egyenességgel, vagy fortélyosan mindég azon mesterkedem, hogy a’ nagynevű emberekkel öszvecsatlhassam magamat; ’s e’ szerint azt hazudám Hannuliknak, hogy nekem az ő segédjére szükségem van.”)³

Az OSzK Kézirattárában található, Analekta 6272. szám alatt egy tíz lapból álló kézirat, Dayka Gábor latin versei Tóth László fordításában. A katalóguslap szerint a XIX. század második feléből származik az autográf. Az 1909. évi növendéknapló a 13. sz. alatt leltározza. Ezen a számon az Abafi-Aigner hagyaték található. Ennek részletezése után, a végén, utólag bevezetve olvasható a következő megjegyzés: „+ 2 csomag limbus. Ld.: 1957/56.” Az 1956/57-es leltári napló 93. lapjának rectóján a következőket olvashatjuk: „1957/56. Az anyag megnevezése: Limbusból kiemelt anyag, naplószámmal és naplószám nélkül. Érkezett: IV. 5. Beszerzés módja: Kézirattári raktárrendezés folytán előkerült anyag. Értéke: —. Feldolg. kelte: 1958. III. 20. Feldolgozó: Csapodi Csabáné. Az anyag provenienciájára vonatkozó feljegyzés: Ez az anyag 1950–52-ben a régebbi limbuscomagok átnézése során emeltett ki és 1957–58-ban került feldolgozásra. A meg nem állapít-

ható eredetű darabokat 1957/56. naplószámmal láttuk el, a többi eredeti növendéknaplószámán dolgoztuk fel. Technikai okokból az egész anyagot egy helyen, az 1957/56. sz.-nál naplóztuk, a régi növendéknaplóba viszont minden egyes előforduló számnál utalunk erre a számra.”

A kézírást és aláírást összevetettük Ungvárnémeti Tóth László kézírataival az MTA Könyvtárának Kézirattárában, az ő írása azonban egészen más karakterű. Elvileg lehetne mégis Ungvárnémeti Tóthé a fordítás, későbbi másolatban — noha ennek ellentmondanak a sajátkezű javítások és az aláírás manupropria-szerű kanyarítása — de a hexameterek nyelvi megformálása és Vörösmarty iskolázott metrikája (utóbbira Stoll Béla figyelmeztetett, szíves segítségét ezúttal is köszönöm) mindenképpen kizárja ezt az eredeztetést, s így nemcsak az írás, hanem a szöveg is a múlt század második felére vall.

Tizenvalahány éve akadtam el itt, nem tudván, milyen Tóth Lászlót tiszteljek a fordítóban, ha már Kazinczy köréről le kell mondanom. Nemrégiben azonban megjelent új kiadásban Barsi József bicskei plébános Bach-korszakbeli börtöneit felidéző emlékirata, az „Utazás ismeretlen állomások felé” (1849–1856), együtt Berzsényi Lénárd honvédezzredesnek az olmützi foglyokról készített arcképcsarnokával.⁴ Barsi legjobb börtönbéli bajtársaként emlékezik vissza Tóth Lászlóra, aki a nagyszebeni haditörvényszék ítélete nyomán került Olmützbe.⁵ A „hű cimbora” megosztotta Barsi olvasmányait és színdarabokat írt.⁶ A szombathelyi Savaria Múzeumban őrzött Berzsényi Lénárd-féle szénrajz hátlapján olvasható Tóth László önéletrajzának leirata. Eszerint Bibarczfalván született 1811. augusztus 22-én. Dévai ügyvédként küzdött Erdély uniójáért a reformkorban, majd a szabadságharc idején részt vett a nemzetország szervezésében. Szébenben Puchner rabságra vetette, Bem kiszabadította, honvédként harcolt, majd tisztí főügyész lett. Előbb halálra, majd kegyelemből tízévi várfogságra ítélték. 1856 novemberében szabadult.⁷ A kötet kiadója nem ismer róla más adatot; hozzátehetjük, talán azonos azzal a Tóth Lászlóval, aki 1868-ban Kolozsvárott kiadott egy „Szemle közjogunk és politikai viszonyaink felett” c. munkát.⁸

Az író hajlamú rab talán börtönében, talán később fordíthatta le esetleg Dayka költeményeit. Aláírása — melyet a Barsi-kiadás reprodukál — némely betű hurkolásában emlékeztet a fordító aláírására.⁹

A következőkben közreadjuk a fordítások szövegét, textológiai jegyzetekkel. Elvégeztük a latin eredetivel való összevetésüket is; de ennek, valamint a neolatin költészet utóéletében úttörőnek számító műfordítások esztétikai elemzésének már egy újabb tanulmányban van a helye.

Jegyzetek

1. Vö. Szörényi László: *Latin költészet 1770 és 1820 között*. In: *Irodalomtörténeti és művelődéstörténeti tanulmányok*. Szerk.: Kósa László és Szegedy-Maszák Mihály. Budapest, ELTE, 1985. 264–292.; uő.: *A latin költészet helyzete Magyarországon a XIX. században*. ITK 1985. 1–18. és klny.

2. *Újhelyi Dayka Gábor Versei*. — Összveszte 's kiadta barátja Kazinczy Ferencz. — Pesten, Trattner' költségein, 's betűivel 1813. 113–136.; a versek kéziratának lelőhelye: *MTA Könyvtárának Kézirattára*, RUI 4* 1. *Elegyes Költemények*. Első Kötet. Írta Dayka Gábor. Toldalék. 125 f^{ny} (= 103–104.) Rajta Kazinczy kézíratos megjegyzései.

3. *Kazinczy Ferenc levelezése*. Kiadta: Váczy János. IV. k. 1893. 13. Nr. 862. Vö. a Hannuliknak frott levelet, i. m. XXII. k. Kiadta: Harsányi István. Budapest, 1927. 116. Nr. 5461. (821/a.) és Hannulik válaszát: i. h. 121–123., Nr. 5464. (827/a.)

4. Barsi József: *Utazás ismeretlen állomás felé 1849–1856 és Berzsenyi Lénárd rajzai Az olmüzi foglyok arcképsorozata.* Sajtó alá rendezte: Simon V. Péter. Európa Könyvkiadó, Budapest, 1988.

5. I. m. 155.

6. I. m. 176, 179.

7. I. m. 398–399.

8. Ld. Szinnyei József: *Magyar írók élete és munkái.* XIV. k. Budapest, 1914. 418. has.

9. Barsi: i. m. 398.

I.

Verhovác Miksa, a pesti kisebb papnövelő intézet felügyelőjének tiszteletére, mikor zágrábi püspökké választatott meg 1788-ban.

Pásztorok és gödölyék eltűnt vezetője fölött sirt,
S Daphnis után zokogott Corydon hűvös árny közelében;
Majd panaszos dalban sohaját elkapta a szellő:

Ah! hova szállsz? Kire hagysz óh Daphnis! bűba merülten?
Nem tart vissza szívem, sem a nyáj, melyet oly hiven őrzél?
Im, könnyüim, s epedő szavam!¹ és te ezekre se hajlasz?
Nézz arcomra! minő csodahév gyúlasztja vonását!
Lángol utánad; azért, ha diszítik fűrtök a szőlőt,
Kőrslomb erdőt, árnyas füzek a meredek part
Szép iratos táját, s hullármzatos árpa mezőket:
Ugy te diszem voltál, s veled elhagya végtelen² üdvöm!
Nem látlak többé, hogy zengi dalokat gyönyörömrre,
S meglágyítsd szívemet kicsi jávorbotra hajolva,
Majd zokogó pásztorsipodat késztesd ajakadhoz ...
S vad sziveket, berkek szörnyét lágyítsd türelemre.
Mert mikor a sűrű tölgyek alatt fűben heverészve
Bűvös-bájós dalt zengél pásztorfurulyádon:
Óh erdők! mint lejtének vad táncot a Faunok,
S a tigris feledé zabolátlan, szörnyü haragját!
A merevült tölgyek koszorúja remegve figyelt rá!
Óh, ez a dal Corydon vágyát fölkelte irántad
Társait is hívogatta, kik ott a mezők legelőjén
Vad csigacsőre üzük-hajtják ki a nyáj gödölyéit. —
És a szived nem birt rajtunk könyörölni, kegyetlen!
Vagy terhedre van itt minden pázsitja mezőnek,
És kicsi kunyhókban kezded gyűlölni barátid,³
Hogy tova szállsz? Pedig oly szép sorba helyeztük a kertben
Pusztás föld diszeül a gyümölcsfákat gyönyörödre;
Lesz aranyalma elég; sőt már Meliboeus elosztá
Szilfasorokkal ismét indás szőlők veteményét.

Van részedre, habár vizeinket a tél befagyaszszza,
Vagy sugarával a nap hevesen pirkaszszza vetésünk,
Van részedre elég sajtunk, s túrónk a javából;
Van csevegő forrás, meg amott legelő a baromnak.
Nézd a hegyek sziklái között járó gödölyéket,
Ormai közt Arkádia szül termetre hasonlót;
Lábaik aprók, és testök' sűrű gyapju takarja;
Nyakra bozontosak ők, tövisek tépik le a hosszú
Pelyheiket, s tunya combjaikon megakadnak az emlők.
Mindezt megfigyeléd, s tudtad művelni a nyáját;
Emlőt duzzasztó fűveink tükát kitaláltad;
Vagy mely idő ad erős legelőt, a fű árt-e a nyájnak;
Vagy csergő patakok vize jóízűn oltja-e szomját;
Vagy szabad-é csüggő gyapjat tisztítani vassal;
S anyjától mikor álljon el a gödölyéje? — te tudtad!
Igy boldog vala nyájad: a vész nem is ölte soronkint,
Óre valál, mikor annak erős lehe dult a juhok⁴ közt,
Gyapjasaid testén tövisek soha kárt nem okoztak,
S hasztalan oldalazott dús aklod előtt el a farkas
Kétszer ömölt ki a tej tágas tömlőkbe naponkint,
S nyujta fölös részből elegendő sajtot az évré.
S most, ha csak egy kissé tartod emlétkben e nyáját,
Nem hagyod el, Daphnis! te megőrzöd utóbb igaz üdvét!
Meg, hiszen ugy epedez teutánad a juh vajadás közt,
S várja segítséged! Jer, zárd szaporán el a nyáját;
Hogy mielőbb ismerjen rá anyjára a bárány.
Mit tegyek? Ó tova kél, s halad a ránk végzetes úton;
Tán feledé is a nyáját, a kis kunyhót, meg a kedves
Pásztori kört — — Hova szállsz? Nem vonz szerető sziv?
Hű Corydon, meg a kis gödölyék méltók feledésre?

Nézz, Daphnis! könyüimre, figyeld legalább meg e sóhajt,
Óh, hiven elkísér ez a sóhaj, amerre visz útat.
Látod-e mint halaványul ez ajk? Szemeim könyes ártul
Fényöket elveszték, meg a néma nyögéstül alighogy
Győzheti elfáradt testem lassú pihegését?
Elfeledem most már sipomat, meg a pásztori verset,
S berkeken a hűvös árny közelében a szép gödölyéket.
Oly szomorú ez nyáj maga is! fájdalma betölti
A kerek ég boltját, s Daphnist sóhajtja szünetlen;
Oly rideg a legelő, s kelleetlen a csermely azóta.
Feljajdult, Daphnis, mikor eltűntél, a⁵ hegy orma;
Sirt a néma berek! — Nézd, mint száll hó a hegyekre,⁶
Mint hullatja diszes lombját szomorúan a sok fa,

S új kezek el hagyják gyorsan hervadni az erdőt.
Óh, de miért szölok? panaszos szavam úgys a szellő
Hordja sikertelenül. Ó nem hajt balga szavamra! — —

Nem sietett szándékosan ő, fájdalma mutatta:
Láttam, amint szemeit sűrű könyei árja borítja
Ó Corydon! neki⁷ isten adá elhagynia⁸ földünk⁹;
Régi tanyánk,¹⁰ ez az ősi vidék hadd szálljon utódra.
Óh, ez az istenség Lycidát jelölé ki nekem,¹¹ hogy
Dalt zengjek¹² legelőföldjén¹³ gyógyítva keservem¹⁴ ...
Százszorosan boldog Corydon! zöldelnek az ágak,
És gyönyörű dalodon lelkendezik újra az erdő,
S tisztafehér gyapjú szaporán nő nyájadon ismét.
Óh, de azért Daphnis! jobb sorsban is éled az emlék;
Elkísér, mikor új fiat ejt ki a nyáj örömmre,
S friss barom, új gödölyék közelítenek a csigacsőhöz.
Sőt neved álljon a tölgy kérgén fölvészve, hogy aztán
Évről-évre tovább forraszsa¹⁵ be régi vonásom,
S hosszú, dicső koron át hirdesse neved, ha kiforrott.
Ott, a hüvös lombsátor elé jár majd Corydon ki,
És zokogó dalban, Daphnis! gyászolja tünésed! —

II.

Dobronyai Miklós egri kanonoknak.

— 1791. —

Feltűnt a te napod, Miklós! noha fénysugarával
Cynthius elfeledé földszesíteni azt.
Hosszu, fehér leplét fagyosan terjeszti a földre,
S erdők lombozatát irtja szünetlen a tél.
Reszket a föld, mivel a zephyrek surranva elálltak,
S tiszta virágillat¹⁶ nem hatol útjok elé!
Vad Boreas rettentő szárnyakat öltve előtör,
S jégcsapok állnak elő, bárhova száll a mezőn.
Vajha dicső fényét látnók, Eger! újra napodnak!
Visszaragyogna e föld bíboros arca reánk.
Újra virulna szeléd, szeplőtlen fénye fölöttünk,¹⁷
És a sötét felhő zord helyen ütne tanyát.
Áldott szellemed¹⁸ így oszt szét áldást körülöttünk.
Bárki kövesse is azt, hallgatagon keresed.
És ez a titkos szó tova hat, nem vár a parancsra,
Kebőlünk mélyéből semmi se fojtja ki azt.

Óh, de talán kedvesb ha legott elhallgat az ajkam?
 Vétek a balga beszéd ritka szemérmes előtt.
 Hogyha merész szárnyán Muzsám repdesne magasban;
 Mégse daloldhatná ősi dicséretedet.
 Eljön majd az idő, s az Apolló lantosa ébred,
 S Pindár dallamait zengi dicső ajakán.
 Majd följegyezi neved szaporán örökéltű papírra;
 Lesz méltóbb jutalom: feltűzi ő a babért.
 S a te kezéd művét, mint ő emlékkövet, akkor
 Elteszi majd köztünk hosszú idők diszeül.
 Vagy csupa képzelet ez? szomszédban előttün a Múza.
 S pengei hárfáján hangzatosabb dalait? —
 Im, az Egyűd csúcsán megláttam a délceg Apollót,
 S már is örül pompás lantja szavának Eger.
 Láttam Klopstockot, Miltont, Pópot, meg Ovidot;
 Hallám büszke Horác, s Addison égi dalát:
 És láték sokat ott fölkelni a sir üregéből,
 S zengtek a lant hurján régi varázsdalokat.
 Boldog e föld! Phoebus disze, boldog Eger! mikor élén
 Állhat örök diszeül férfiai: Dobronyai! —
 Új tünemény sora kél: hegyeken megzendül a kőris,
 S érzések heve közt lágyul a sziklatömeg.
 Óh, de minő hatalom bolygatja merészen a földet?
 Honnan az elhaladó évszakok és a napok?
 Melyik Vesta¹⁹ bocsát az egek boltjára örök fényt?
 A hold szítta vizek hánynak-e vad habokat?
 Óh, mindezt hirdette nekünk ajakad, honi Newton!
 Megjelöléd az utat, bárhova intsen a cél.
 S mint Cato²⁰ szólál, mely idő művelheti földünk?
 Hol terem a szőlő, hol veteményez a mag?
 Parca vigyáz-e a méhre? miként szaporítsuk a nyáját?
 Mely föld termi előbb a hüvelyes veteményt? —
 Vagy támad, ki a szót fönnen cáfolni akarja,
 És Stoa bölcseletét újra elűszedi még?
 Rég kijelölte az ég csillagzatos²¹ útjait isten,
 S bolygók járását rendezi ősi erő;
 Végül az emberiség célját, s örökélete titkát
 Téveteg elmémnek megmagyarázza e bölcs.
 Grotius itt, Heineck meg amott, s értelmezi hosszan
 Isten s a hazaföld elfogadott jogait.
 Majd Calmessel a szót kutató ősrégi lapokrúl,
 S értjük a kétség legnehezebb nyomait.
 Óh, a halandó sziv sokat érő vágyakat alkot:
 Szép a jövő, ha kezéd tárja ki Dobronyai.
 Adja az Ég! hagyjon köztünk sok időre a Parca,

S várja be jöttödet a mennyei lét gyönyöre,
Míg letakarja fejed' szárnyával a Tisztelet önként,
S hoz méltó koszorút sokszoros érdemedért.
Phoebus atyánk! valahányszor az év elvégzi futását,
Útja szakadtával jöjjön el újra e nap.
S bár ragyogó napényt, vagy felleget ejtesz is arra,
Szébb napot érnünk tilt földön a nagy kegyelet!

III.

Phyllis

— Idyll, 1784. —

Eltűnt a zord tél, langy szellő támad a réten
Könnyű szárnyaival; fecskék, a tavasz hírelői,
Régi magányaikon keresik föl a hajdani fészket.
Életet ölt minden, vajudás közt ringnak az ágak,
S erdők lombja virul sűrűen gyönyöréül az évnek.
Nélküled, oh Phyllis! korhadt minden fa előttem,
S kései ősz képén kell újra kesergenem akkor;
Sárgul a dús vetemény gondatlan földve mezőket,
És a hüvös csermely tovatűnik a szomju homokban.
Óh, mily boldog vagy Tytirus, hogy Phyllis örökké
Jár körüléd, s kised²² nyájad tovabolyg a vidéken,
Nagy furulyád gyönyörűn elzengi szerelmed, úgy örvend.
Codrus, a szörny iszonyú testével nem tudom én, mért
Vágta utam be imént, — bár szünnék végre haragja! —
Árnyas tölgyek alatt szívem úgy sajn néma kinoktul,
S én egyedül zengek szomorú dalt pásztori sípon.
Phyllist zengi a völgy, Phyllist hangozza az erdő;
Phyllis mégse kíván: dacosan megvet, gyűlöl engem. —
Úgy látom, — gyönyörű kocsiján feltűnt a nap immár ...
Vajha szabadna megint újból kegyedért esedeznem,
Vajha megint látnám alakod', s nem tartana Línus
Éneke,²³ sem szív Evridikét zengő rhodopéi
Orpheus és Jupiter zengése, mikor zabolátlan
Szíveket ellágyít elefántcsont-lantja csodásan.
Óh, ha lehet, honi dalt zengjen kiki hangzatos ajkán,
S ünnepet üljön a föld, ha az istenség szava zendül.
Hintse virágait el Codrus, s a szatir követője
Légy irigyen, minket szép karba sorozva Menalcas!
Nélkülem is hozzon csak, Phyllis! ajándokot a föld:
Balzsamot illatúl,²⁴ és fürtöd díszére borostyánt.

Sűrű arany fürtöd kedvedre teremjen a szőlő,
Dús vetemény büszkén hullámozzék örömdre;
Duzzadt²⁵ emlőkkel várd szép kecskéidet otthon;
Víg gödölyéidnek miniom²⁶ színezzé be gyapját,
Sőt viruló pázsit közepén, vagy a sárga homoknál,
S bíbor festékben változzék gyapja kosodnak.
Igy zengték nekem ezt a tölgy hüvös árnya körében,
— Meddig a szép hajadon fürtjét koszorúzza virággal, —
Távolléte alatt Múzsák kedves dalaikban.
Lesz-e Zephyr,²⁷ hogy a lég szárnyán sebesen tovakelve
Phyllishez vigye el töredékeit annak a dalnak?
Óh! szelidülne tudom, s rögtön szünnék a haragja.
Mindegy! terjedjen tova bár lelkén ez a mély seb,
Vagy célhoz vezetett legyen e panaszos szavak árja,
Mint Dóris hullámai közt a Sicília partján
Szép Arethúza rohan le a tenger alatt sietőhöz,
Kebőlünkől tűnjék el a fájdalom, isteni Phyllis!
Elhozhatja föléd aranyos sugarát is a hajnal,
S alkony tája körül pattoghat a tűz kalyibánkban:
A sűrű erdőség s ama puszta odú panaszomnak
Néma tanúja lehet, Phyllis! mikor elzokogom majd!

IV.

Salamon Norbertnek²⁸

— Kassán, 1786. —

Végző gyászod után megszabadult szived
Bizton várhat-e már szebb napokat, noha
Terhes kínomul azt egykor a phillisi
Chíron megtagadá maga?

Norbert! hogyha vigabb éveket ád neked
Títán, s megkönyörül rajtad a sorskerék,
Ismét vágyol-e még zengeni lantodon,
Bár rég elfeledéd is azt?

Százszor boldog a kéz, mely a hurok közül
Hévvél csalja elé hangzatos énekét;
A dal hőse Horác egy dalaért eped,
S Pindár küzdi le őt talán.

Valjon zúghat-e nyelv szózatossá írja le,
Hogy hallják letűnő századok érdemed';
Vágy [!] támadhat-e dal, hogy nevedért, dicső!
Áldjon hosszú idők során?

Téged! — — pallaszi kár [!] bámulatos diszét!
Vagy hangzott bonyolult árnyalatú tana
Bölcsseknek, sok erőt várva, mit ő neki
Terhes volt kitalálnia? —

Fölserdült ivadék, hogy Peleus keze
Felbontá a csomót, vaj' csodatény-e az?
Fényes lelkek előtt tűnnek a tévtanok,
Mint a gordiusok műve

Ajkad szétsimuló, ömletleg énekét
Méltón tudja-e lant festeni, férfiú!
Óh ez nyitja szívünk titkait újra meg,
S olt üdvös tanokat belé.

Hajlékunk hiuság²⁹ rabja koránse volt,
Bárhon várt követőt, számküüzötten állt;
Hajlékunk örökös dísze a bölcsesség.
S botlás bármikor állna be,

Megvetjük. De a pirt óh, magyarázzam-e,
Mely, Norbert! sebesen futja be arcodat?
Kiméllek, de hibám lelje bocsánatát,
S már nem hozza dicséreted?

Védő isteneid szüntelen³⁰ óvjanak;
Légy tartós örömünk! Nélküled oly rideg,
Muzsánk Kassa körül; adjon az Ég tehát
Békés nesztori nagy napot!

Balsors fellegeit szüntelen üzze el
Jobbléted gyönyörű reggele, alkonya.
Títán hintse föléd tiszta sugárait,
S boldogság koszorúzza be

Fenkölt szellemedet! Könnyű fuvallatú
Szellőt láss körüléd! Hordja neved tova
Hálás hir, s az utód lelje föl azt sivár
Évszázak letűnésekor! —

A tanítványokhoz
— Bevezetésül, Ungvárott, 1795 —

Óh, ti Apolló új kara! büszke reményed hazánknak!
Pallasz előttetek áll: a tudomány szava hív.
Mért rettegtek a lant idegét felvonni korábban,
S dalra fakadni, mikor gyenge az ajk s habozó?
Engedjék az Egek! multak példáin okulva
Járjátok a küzdő szellemek útjain át.
Nem jár terhes uton Dircé hattyúja seholsem,
Indul, s társa legott nyomdokait követi.
Igy Flaccus! Latium földjén ama pindari dalnok
Római lantoddal nagy követője valál.
Végre te zengted a dalt pusztult bercek, hegyek alján,
Trójai hőskrül szólt vala hévvel a dal.
Mig a maeóni babér zöldel, neved ott lesz Apolló
Fölkent népe között, és hired' őrzi a kor.
Igy szállott el Ovid nagy szelleme Scythia földjén,
S hozta dicsőséggel Callimachosz dalait.
Vaj? nem szebb-e a lég, ha madár versenyre kiszállva,
Messze vidékre hatol, s tépi a föllegeket?
Mért említsem a brittföld szellemeit föl egyenkint,
Lantjok hurjaiból feltör a thrák szin, erő?
Vagy a dicső Rómát, mikor az hellen nyomokon jár,
És csak a phoebusi lant ihleti a dalait?
S szóljak-e, drága honom! Césingédről, ha dalában
Hellén föld panaszát hallhatom én borusan?³¹
Kedves a Muzsáknak körülöttünk ütni tanyát fel,
Mig ama szép ihlett szelleme járja sorát.
Rajta tehát, mig az élet erősb szaka bennetek éled,
S ősi szabadsággal forr eretekben a vér.
Óh nemes ifjak! elő a dalokkal, zengjen a Múza!
Édes a dal nekem is, szellemem útba vezet.
Óh, mig a sors kedvez, hadd³² zengjen a lant sűrű húrja;
Önként bűvöl a dal, s hangjai szivrehatók.
Igy, ha korunk nyilge végtelenül hervasztja kedélyünk',
S reszketeg aggsággal jár közelében utóbb:
Keblünkben fölpezdül a vér, s tovaúzi legottan
A szilajan zengő lant gyönyörű dala őt!

VI.

A tavasz leírása.
— Ungvárott, 1796. —

Lágy szellők suhanó szárnya előtt lohad
A tél zord szele és jégcsapok omlanak.
Csillagfény³³ nem a tar földre lövell le már,
Sem vad tél fagya nem szórja mezőnk diszét,
És ártó szele nem sebzi a föld porát.
Csermelyviz dagadó habja elérhetol,
Hegycsúcsról lefelé vágva szabad folyást.
Ottan hallgatagon bámul eléd, Atyánk!
Mint kapdossa vizét szirtbeli zátonyod.
Hol Títán közelít, csillag előtte hull;
Majd könnyen repülő négyfogatán robog;
S korhadt föld rögeit készti a napsugár,
És lágyítja legott harmatadó lehe.
Ébred már a tavasz szép hiradója is,
Nyájas fészket emel házereszek tövén,
A rét sikja fölött, merre szemed kihat,
Távolból iratos pázsit előbuvik.
Itt nagy verseny alatt munka sűrög-forog,
Ott gazdag vetemény sarja kitörni kezd.
Már lassú zephyrek szállnak a légen át,
Elhintvén a mezőn balzsamos illatot.³⁴
Ott a rózsa, emitt lágy violák bibor
Kelyhéből szedik azt. Enyhül a földmives,
Látván végre sebes fordulatok között
A csermelyt szabadon félresikamlani,
S a szirtek közepett hallgatagon figyel!
Erdő, siri berek dermedezés után
Fonnyadt ágaiból lombozatot terem;
Enyhít árnyai³⁵ közt, s galyja nem új tova
Vándort, hogy keserű bánata végre ne
Gyógyuljon, mikor úgy csattog a víg madár.
Árnyas tölgyek alatt Tytirus a gyepen
Majd hűvös nyoszolyát lel pihenő helyül,
Majd botjára hajol, s alkonyodás felé
A föld szent gyönyörét zengi vidám dala;
Míg távolban a nyáj nesztelenül bolyong,
Cserjék most fakadó friss levelét szedi,
Vagy tépdés csigacsót és hűvös patak
Habzó cseppjeiben szomja lecsillapul.

Valjon, Bacchus atyám! cháoni nép dísztét
Szentelt homlokodon zengenem illik-e?
Szőlőnk lombosodik, hajt, virul és terem
Dús magvat; vajon ezt nem te adád nekünk?
S áldásos művedért üzzelek-é nemes
Istennő, ha kegyed szórja virágait
Körtvélyfánkra, s emitt díszes a szilvafa,
És fejlődik amott sárga cseresnye, hogy
Szolgáljon szaporán izletes ételül?

Útad sem feledem, büszke hajós! azért
Szállj csak partra, s ereszd vízre hajóidat,
Míg lángol körülöd Cynthia fénye, vagy
Csöndes lépteivel Cháriszod itt marad.
Im, burjánzik amott Céresz ajándékoka,
S a vig földmivelő lelke megérzi már,
A nagy gondviselő nyujt-e gyönyört neki
Hálás szive nem egy hosszú fohászáért?

Óh, e nép örömét bármi lohasztja le,
Vagy szétzúll a mezők dísze: kihallod a
Természet panaszát, arca borús leszen,
És sir gyásza miatt a szomorú tavasz.

Jegyzetek a versek szövegéhez

1. áthúzza: sohajom
2. előtte áthúzza: üdvöm
3. utána áthúzza egy kérdőjel
4. áthúzza: sorok (?)
5. alatta áthúzza: valamennyi
6. előtte áthúzza: vidékre
7. eredetileg: neked
8. eredetileg: elhagynod
9. eredetileg: e földet
10. eredetileg: tanyád
11. eredetileg: neked
12. eredetileg: zengj
13. előtte kihúzza: szép

14. eredetileg: keserved
15. előtte kihúзва: terjedve (vagy: terjedne)
16. virág*illat* helyeit áthúзва: virág*jaik* (?)
17. előtte áthúзва: közöttünk
18. eredetileg csak: Szellemed
19. eredetileg: Vesztia; a javított „Vesta” alak a margón megismételve.
20. eredetileg: Cátó
21. eredetileg: csillagzó; a javítás a-ja megismételve a szó fölött.
22. eredetileg: kicsiny
23. előtte olvashatatlanul kihúzott szó
24. eredetileg: illat
25. eredetileg: dúzzadt
26. előtte olvashatatlanul kihúzott szó, vagy szókezdet
27. eredetileg: Zephýr
28. fölötté kihúзва: Salamonnak.
29. eredetileg: hiúság
30. eredetileg: szüntelenül
31. eredetileg: borusan
32. előtte kihúзва: kadd (?)
33. eredetileg: csillagfény, az „a” utólag föléírva
34. eredetileg: illatott (vagy illatait?)
35. eredetileg: ágai

Megjegyzés: egy-egy betű utólagos, erősebb vonással való meghúzását e jegyzetekben nem jelöltük.

László Szörényi:

ZUSAMMENFASSUNG
LATEINISCHE GEDICHTE VON GÁBOR GAYKA ÜBERZETZT VON LÁSZLÓ TÓTH

Ferenc Kazinczy hat 1813 aus dem schriftlichen Nachlass seines früh verstorbenen näheren Freundes, Gábor Dayka auch die lateinischen Gedichte herausgegeben. In den nachfolgenden Gesamtwerken von Dayka wurden diese Gedichte nicht mehr veröffentlicht: Seit dem Anfang des vergangenen Jahrhunderts wurde die um die Jahrhundertwende noch immer sehr beliebte neulateinische Dichtung durch die Literaturgeschichte und -kritik nicht mehr geschätzt. Die guten Übersetzungen dieser Gedichte wurden vor kurzem in der Handschriftensammlung der Nationalbibliothek Széchenyi gefunden. Im Aufsatz werden diese Übersetzungen veröffentlicht. Der Verfasser hat den Versuch, den Übersetzer als den Szekler Advokaten, László Tóth zu identifizieren, der nach dem ungarischen Freiheitskampf 1848–49 in Olmütz Häftling war und in dem Memoire von József Barsi vorgestellt wird.

